

Gökhan Yavuz DEMİR*

Modernitenin Afaında Sözüñ Düüü ve *Don Quijote*

Özet

Modernitenin ana karakteristikleri bilinebilse de kesin ba langıç noktası hâlâ spekülâtif bir konudur. Üzerinde uzla ılımlı konulardan bir tanesi ise modern felsefenin Descartes, modern romanın ise Cervantes ile ba ladı ıdır. Modernitenin ana karakterlerinden bir tanesi kesinlik arayı ıdır. Kesinlik arayı ı ile birlikte sözüñ ve kulak-merkezli evrenin belirsiz ve çoksesli yapısı yerini yeni imaj ve göz-merkezli bir evrenin kesin ve teksesli yapısına bırakmı tır. Don Quijote'de yaptıkları, Cervantes'in kesinlikle bu dönü ümün farkında oldu unu gösterir. İlk cildi 1605'te, ikinci cildi ise 1615'te yayınlanan bu roman, bir anlamda eski dünyaya bir a it ve yeni dünyaya da bir merhabadır. Bu makalede, Cervantes'in Don Quijote'si temelinde modernitenin do u unun, kesinlik arayı ı ile imajların yükselişinin ve sözüñ dü ü ünün ayak izleri sürülmeye çalı ılacaktır.

Anahtar Sözcükler

Modernite, Cervantes, Don Quijote, Okülersentrizm, Kesinlik Arayışı, Sözüñ Düüü.

Humiliation of Word and *Don Quixote* in the Dawn of Modernity

Abstract

Even though the basic characteristics of modernity are known, its point of origin is still speculative. Everyone agrees upon the fact that modern philosophy begins with Descartes, as do modern novels with Cervantes. One of the basic characteristics of modernity is the search for certainty. With the search for certainty, the ambiguous and polyphonic pattern of word and logocentric universe gave place to pattern with certain and monophonic of the new image ocularcentric universe. What done in Don Quixote is to show that Cervantes was certainly aware of this transformation. In a sense, this novel whose first volume published in 1605 and second volume published 1615, was an eulogy for old world and a greeting to the new one. In this article I will try to follow the origin of modernity according to Don Quixote of Cervantes, the rise of images and humiliation of word.

Key Words

Modernity, Cervantes, Don Quixote, Ocularcentrism, The Search For Certainty, Humiliation of Word.

---

* Dr., Uluda Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

Modernite ne zaman ba lar? Elimizde yalnızca bir soru var. Çünkü modernitenin orijini tek bir cevabı olmayan tartı malı bir sorudur. Çünkü modernli in ya ı konusunda bir uzla ma yoktur. Çünkü modernitenin ba langıcını kesin olarak tarihlendirebilmek ancak mevcut muhtelif görü lerin budanması pahasına mümkündür. Dolayısıyla bu konudaki spekülasyonlar hiç çözüme kavu acakmı gibi görünmüyor. Fakat yine de unu söylemek yanlı olmaz: Modernlik, bir dizi sosyal, yapısal ve entelektüel dönü ümle Avrupa'da *de facto* XVII. Yüzyılda ba lar. Buna en iyi ahitlik eden metinlerden biri Miguel de Cervantes Saavedra'nın (1547-1616) ilk cildi 1605'te yayınlanan *Don Quijote*'sidir.

XVII. yüzyılda Tanrı evreni yönetti i, do ruyu yanlı tan ayırdı ı, iyi ile kötüyü açıkça ayırt edebildi i, her eye anlamını bah etti i yeri, yani "Tanrı olmaklı ını" yava yava kaybederken ve Galileocu bilim dünyayı matematize eder ve Descartes insanı do anın efendisi ve sahibi olarak selamlarken La Mancha'lı bir asilzade olan Hidalgo Alonso Quijada övalye olmaya karar verip evden çıkar. La Mancha'lı Don Quijote evden çıkmak için kapının e i inden adımını attı nda aynı zamanda yeni bir dünyaya; ba ka bir dünyaya; artık tanıma, anlama ve anlamlandırma gücünden yoksun oldu u modern bir dünyaya adım atar. Ve Don Quijote yeni bir dünyayı müjdeleyen yarının afa nda atı Rocinante'yi ısrarla dünün günbatımına sürer.

Cervantes *Don Quijote*'yi 1598'de, yani ellisini a mı olgun bir yazarken kaleme almaya ba lamı tı (Atsız 1997: 74). 1605'te basılan ve basılır basılmaz da bir "best seller" olan ilk ciltte Hidalgo Alonso Quijada, o devirde çok moda olan övalye romanlarının müptelasıdır. Zaten Cervantes'in de ilk ciltteki amacı bu ipe sapa gelmez övalye romanlarıyla dalga geçmektir. Hikâyede Alonso bu romanları okuya okuya gerçeklikle ba ını kaybeder ve kendini bu romanların kahraman övalyeleriyle karı tırmaya ba lar. (Don Quijote karakteri gerçek tarihsel bir ahsa dayanmasa da rivayete göre Cervantes'in karısının amcası bu tür romanlarda okuduklarına inanan biriydi). Kahramanımız önce kendisi övalye romanları yazmayı tasarlasa da hep daha önemli dü ünceler bunu yapmasına engel olur. Ama ardından aklına çok daha çılğınca bir fikir gelir: Dulların, bakirelerin, öksüzlerin, güçsüzlerin ve yardıma muhtaçların hakkını koruyacak bir övalye olup maceralara atılmak (Watt 2005: 192). 1590'larda, yani zırlı övalye devirlerinin sona ermesinden a a ı yukarı yüz sene sonra kendine derme çatma bir övalye zırlı uydurur. Ardından ahırdaki uyuz bir atı Rocinante adıyla kendine bir övalye küheylanı olarak seçer (Atsız 1997: 75). Atından sonra kendine bir ad bulur: Don Quijote. Artık serüvene atılmaya hazırdır. Tek eksi i ise ikinci seferinde ona katılacak olan açgözlü, obur, düzenbaz ve tamahkar köylü seyisi Sancho Panza'dır. Bu kıt akıllı görünen kurnaz köylüyü, kendi gibi kahraman bir övalyeye iyi hizmet ederse ileride valilikle ödüllendirece ini vaad ederek beraberinde yola çıkmaya kandırır. İlk cilt, ba tan sona çılğın maceraların ardından Don Quijote'nin bindirildi i öküz arabasında köyüne dönmesiyle sona erer.

Cervantes ilk cildin çok satmasına ra men, ikinci cildi 1614 yılında yazmaya ba lar. Neredeyse on yıl sonra ikinci cildi yazmaya ba lamasının sebebi, giderek ısındı ı ve belki de özledi i bu iki zıt kahramanının akıbetlerini merak etmeye ba lamı olması olabilir. Ama daha somut ve reel sebep, kimli i belirsiz bir yazarın yazdı ı *La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote*'nin devamı oldu unu iddia eden uyduruk bir ikinci cildin boy göstermesidir. Üstelik bu korsan ciltte Cervantes'e açık sata malar

vardır. Bu sevimsiz manzara kar ısında Cervantes orijinal ikinci cildi 1615'te yayınlar. Bu ikinci cildin özelli i bir meta-roman olmasıdır (Atsız 1997: 80). İlk cilt övalye romanları hakkındayken, ikinci cilt ilk cilt hakkındadır. Bu sayede Cervantes ilk ciltte yaptı ı iki maddî hatayı da düzeltme fırsatı bulmu tur (Parla 2009: 18).

İkinci ciltte, ilk maceranın hüsrarla sona ermesinden sonra kahramanımız Don Quijote köyünde istirahat etmektedir. Sancho Panza sık sık Don Quijote'yi ziyarete gelmekte ve vaktiyle ba larından geçen maceraların kitap haline getirildi ini ve bütün spanya'da çok be enildi ini anlatmaktadır. Bu durum kendi macerasının tek yaratıcısı olma iddiasındaki Don Quijote'yi rahatsız eder. Bunun üzerine Salamanca'da e itim görmü Sanson Carrasco'yu eve davet ederek bu söylentilerin do ru olup olmadığını sorar. Böylece ikinci cildin ba nda Don Quijote ile Sancho Panza kendi hikâyelerinin birer okuru konumuna gelirler. Neticede kahramanlarımız talihlerini bir kez daha denemeye ve yeni bir maceraya atılmaya karar verirler.

Don Quijote iyi bir roman okurudur. *Don Quijote* de romanların romanı, romana kar ı roman, kendi hakkında bir roman, ve hepsinden önemlisi bir okurun romanı olan meta-romandır: “Bir roman okuyucusunun hayatını bir roman okuyucusuna anlatan roman” (Meriç 1998: 175).

Birinci cilt ile ikinci cilt arasında, ilkinin övalye romanları ikincisinin ise *Don Quijote*'nin birinci cildi hakkında olmasından çok daha önemli bir fark vardır: “ İlk ciltte Cervantes, övalyeli in modern dünyada bir delilik oldu unu anlatır. İkincide ise övalyeli e layık olmayan modern dünya ile alay eder” (a.g.e., 177).

XVI. yüzyılın sonlarında yeni bir ça ba lıyordu: Modern ça . Eski zamanların inanç sistemi ve inançları mümkün kılan de erler Galileo'nun fizi i, Newton'ın matemati i ve Descartes'ın üphedici i kar ısında silinmeye mahkûmdu. Ortaça ın kendi içine kapalı toplumsal yapısı çöktü ü için kesinlik ortadan kalktı ve onunla birlikte güvenlik duygusu da yok oldu tu. Kesinlik arayışı bu yeni döneme damgasını vurmuş tu. Bu kesinlik arayışının neticesinde yeni bir yöntemle yeni bir dünya in a edilmeye ba lanmış tı. Bu yeni yöntem matematik ve bu yeni dünya da realiteydi. Realite kesin olarak bilinebilir bir eydi ve kesin olarak bilinebilen ey de realiteydi. Ortaça ın hakikati yerini bilinebilir, matematiksel ve kesin realiteye bırakmış tı. Altınça bitmiş , Demirça ı başlamış tı.

Cervantes de birçok ça da ı gibi bu iki dünya, eski dünya ile yeni dünya, Altınça ile Demirça ı arasında sıkı ıp kalmış tır. Bir yanıyla dünü özler, bir yanıyla yarını arzular. Cervantes'in ve kahramanı Don Quijote'nin çeli kileri ça larının çeli kisidir. Bu sebeple *Don Quijote* çeli kilerin, buhranın romanıdır. Bu kitapta anlatılan da inançlarıyla dı dünyanın gerçekli i arasında vuku bulan devasa gedi i hastalıklı muhayyilesi ile kapatmaya çalış an çaresiz bir çılgının hikâyesidir.

Bu felsefî perspektiften bakıldığında *Don Quijote*, bir meczubun güldüren hikâyeleriyle dolu bir mizah veya çocuk kitabı de il; aksine katı olan her eyin buharla tı ı, kutsal olan her eyin dünyevîle ti i, dünün dünyasının irrasyonel ve gerçekdışı oldu u yeni bir ça ın arifesinde hayatını, anlamını, mitlerini kaybeden parçalanmış insanın çeli kilerinin anlatıldığı bir “büyü bozumu” kitabıdır. Don Quijote'nin ahsında alaya alınan artık anlamlı olmayan dünün dünyasının hayat tarzıdır. Bu hayat tarzı eski, arkaik, disfonksiyonel ve saçma hale geldi inden komiktir.

Don Quijote'yi hem romandaki ça da ı di er kahramanlar hem de romanın okurları için gülünç bir figür kılan, zamanda ya anan bu kırılmadır. Eski dünyanın sadık bir temsilcisi yanlı bir zamanda, yanlı bir mekânda ve daha da kötüsü ba ka bir dünyada serseri bir mayın gibi gezmektedir. Bu gelene e sadık meczup ve arkaik övalye, eski dünyanın kontekstinden koparılıp yeni dünyanın kontekstine atıldı ı için absürd bir karakterdir.

Eski dünyanın çözümleri bu yeni dünyayı artık açıklayamamaktadır. Oysa övalyemizin elinde yeni dünyanın gerektirdi i yeni çözümler yoktur. Bu nedenle Don Quijote elinde eski dünyanın kitaplarıyla bu yeni dünyada yolunu bulmaya çalı ır. Bu yeni dünya kaotiktir, her ey ya yerinden edilmi yahut da yerini de i tirmi tir, her ey uçucu bir hal almı tır, katı olan her ey buharla mı , kutsal olan dünyevîle mi , anlamlı olan de ersizle irken de ersiz olan da anlamlı olmu tur. Don Quijote'nin kitaplarının eski dünyaya ili kin açıklamaları, formülleri, cevapları vardır. Ama bu yeni dünya hareketlidir; o kadar ki kesin ve güvenilir olmaktan uzaktır. Ortaça ın kozmosu yerini modern bir kaosa bırakmı tır. manın yerini bilgi, belirsizli in kabulünün yerini kesinlik aray ı almı tır.

Bu yeni dünyayı ve bu yeni hayatı anlamak için Don Quijote kütüphanesine dönmeye ve kitaplardan bir medet ummaya mecburdur. Çünkü bu yeni dünya ve bu yeni hayat anla ılır olmaktan çıkmı tır. Bu yeni dünyada görünür olan görünür olmayandan, ölçülebilir olan ölçülebilir olmayandan çok net bir ekilde ayrılıcı tır (Demir 2007: 74). Don Quijote'nin muhatapları gördükleri dünyanın gerçekli inden üphe etmezken, ça da larının aksine Don Quijote tam da gördü ü eye katlanamadı ından her eyi görmek istedi i gibi görür. Çünkü Don Quijote tepeden tırna a tutkulu bir ruhtur, hatta a ırı tutkudan muzdariptir. Oysa içinde ya adı ı mevcut yeni dünya tutkuların dünyası de il katı gerçeklerin/olguların dünyasıdır. Tutkularının esiri olan övalye tam da bu tutkuların gerçek dünyada bir kar ılı ı olmamasından ötürü gördüklerine de il görmek istediklerine inanır. Don Quijote'nin tutkusu her eyin mümkün oldu u bir hayatadır. Bu, hayata yitirdi i büyüğü yeniden kazandırmanın tutkusudur. Don Quijote bütün dünyadan adaletsizli i kaldırmak ister. O, bu dünyanın kötülüklerini kendi hayal gücünün ve kitaplarının gerçekli iyle ortadan kaldıracaktır. Burada Foucault'yu hatırlayabiliriz: “Don Quijote, kitapları ispatlamak için dünyayı okur” (Foucault 1973: 47). te bu tutkuyla Don Quijote romanın sekizinci kısmında yelde irmenlerine saldırır:

O sırada, o ovada bulunan otuz kırk yelde irmenine rastladılar; Don Quijote onları görür görmez, silâhtarına dedi ki: “Talihimiz, olayları bizim isteyebilece imizden de daha iyi bir ekilde yönlendiriyor. Bak uraya, arkada ım Sancho Panza, ileride otuz ya da biraz fazla, azman dev var. Onlarla sava ıp hepsini öldürmek niyetindeyim, elde edebilece imiz ganimetle zenginle meye ba larız. Bu kötü tohumları yeryüzünden silmek hayırlı bir sava tır, Tanrı'ya büyük hizmettir.” “Hangi devler?” dedi Sancho Panza. “ te u gördüklerin,” diye cevap verdi efendisi; “ u uzun kollu yaratıklar; kiminin kolları iki fersaha varır bunların.” “Ama efendim,” dedi Sancho, “o görünenler dev de il, yelde irmeni; kola benzeyen eyler de, kanatları; rüzgâr onları döndürdükçe onlar da de irmenta ını hareket ettirir.” “Serüven konusunda tecrübeli olmadı ın belli,” dedi Don Quijote. “Bunlar dev; sen korkuyorsan kenara çekil, bu arada dua et; ben kıyasıya dövü meye gidiyorum tek ba ıma.” Bunları söyleyip atı Rocinante'yi mahmuzladı; silâhtar ı Sancho'nun saldıraca ı eylerin kesinlikle dev de il,

yelde irmeni olduklarına dair haykırı larına kulak bile vermedi. Dev olduklarından o kadar emindi ki, ne silâhtarı Sancho'nun sesini duyuyor, ne de, epeyce yakla tı ı halde, ne olduklarını farkediyordu” (Cervantes 2009: 83-84).

Sonuç Don Quijote için hüsr an olur. Çünkü çoktan yeni dünyada paradigma de i mi tir. Bu yeni paradigmada artık yelde irmenleri dev olamaz; yelde irmenleri artık sadece yelde irmenidir. Bu pasajda Sancho Panza'nın romandaki rolü çok net ortaya çıkar. Sancho Panza gerçekli i görmek istedi i gibi de il de oldu u gibi gören biri olarak, efendisini, dev sanıp saldırdı ı yel de irmenlerinin aslında dev de il yelde irmenleri oldu u konusunda ısrarla uyarır. Sancho Panza açgözlü, kurnaz ve kaba saba bir köylü olsa da esasında romanda Don Quijote'yi gerçekli in gerçekli ine döndürmeye çalı an sa duyunun sesidir. Voegelin'e göre, efendisi ile silâhtarı arasında geçen bu konu ma, iki ayrı dünyanın — Sancho Panza'nın *birinci realitesi* ile Don Quijote'nin *ikinci realitesi* — harmanlanması veya harmonize olmasıyla mümkündür (Voegelin 1999: 241). Esasında Sancho Panza modern Hermes'tir. Don Quijote'nin muhayyel gerçekli ini modern-fiziksel gerçekli e, modern-fiziksel gerçekli i de Don Quijote'nin muhayyel gerçekli ine tercüme eder. Hermes-Panza olmasa bir roman olarak *Don Quijote*'nin ironisi de mümkün olmazdı. Gerçi bu durum, Voegelin'in de belirtti i üzere, romanın ilk bölümleri için geçerlidir. Çünkü ilerleyen bölümlerde, Sancho Panza her ne kadar birinci realitede ya ıyor olsa da efendisinin ikinci realitesine inanmaya ba lar: Ya bütün bu saçmalıklar gerçekse? Ya efendisi ona vaad etti i valili i verirse?

Don Quijote bu mevcut yeni dünyada ya amak için reel olanı yorumlamak ve kendine ait kılmak zorundadır. Aksi takdirde, modern-fiziksel realiteyi reddetti i için ona ya ayaca ı bir alan kalmayacaktır. La Mancha'lı övâlyenin isyanı reel olana isyandır. O bunu, reel olanı muhayyilesinde yeniden in a ederek yapar. Dünyayı ve objeleri oldukları gibi göremedi i için kendi gerçekli ini mevcut gerçekli e dayatır. Don Quijote'nin direni i gelene in direni iyse, bu direni in en üphec i ve en inanan, en ele tirel ve en ikna olmu müttefiki de Sancho Panza'dır. Çünkü bir süre sonra Sancho Panza da reel realitenin sıkıcılı ı kar ısında alternatif bir muhayyel realitenin büyüüne kapılacaktır.

Burada hermenoytik açıdan bir “görme plüralitesi”nden söz edebiliriz. Çünkü farklı tarzlarda görebiliriz. Çünkü görmek, daima bir eyi bir ey olarak görmektir. Bir empirist, Musa'nın ate i empirik tarzda gördü ünü dü ünebilir. Ama müritleri Musa'nın ate i Tanrı'nın tezahürü olarak gördü üne inanırlar. Burada görmeyi belirleyen ey inançtır (Kearney 2010: 34). Oysa modernitenin gözmerkezli evreninde yitirilen tam da bu görme plüralitesidir. majların tartı ılmaz kesinli inin egemenli inde modern insan gördü üne inanır ve gördü ü için inanır. Oysa Don Quijote hâlâ sözmerkezli bir evrende ya ıyordur. Bu evrende insan gördü ü için inanmaz, aksine inandı ı için görür. Böylece inanmak yeni bir tecrübeyi mümkün kılar. Yeni eyler görmenizi mümkün hale getiren ey inanıyor olmanızdır; çünkü inanmıyorsanız göremezsiniz de. Don Quijote inandı ı için görür. Sancho Panza dahil gözmerkezli evrenin di er mensupları inanmadıkları için gör/e/mezler.

Hayali, her saat, her dakika, övâlyelik kitaplarında anlatılan sava larla, büyülerle, olaylarla, çılgınlıklarla, a klarla ve düellolarla dolu oldu undan, her konu tu u, dü ündü ü ve yaptı ı da, benzer eylere yöneliyordu. Gördü ü toz bulutlarını kaldıran, aynı yol üzerinde, iki ayrı yönden gelen, iki büyük koyun sürüsüydü.

Tozdan yakına gelene kadar hayvanları seçmek mümkün olmuyordu. Don Quijote öyle bir inatla ordu olduklarında ısrar ediyordu ki, Sancho da inanıp sordu: "Efendim, bizim ne yapmamız lâzım peki?" "Ne mi?" dedi Don Quijote. "Muhtaç olanlara ve zavallılara yardım etmemiz lâzım. Bak Sancho, u kar ımızdan gelen ordunun ba'ında, büyük Serendib Adasının hükümdarı yüce mparator Alifanfaron var. Benim arkamdan gelen ordu ise, dü manı, Garmantes'lerin kralı, Kolu Sıvanmı Pentapolin'in ordusu. Böyle denmesinin sebebi, sava a daima sa kolu çıplak olarak girmesidir." "Peki bu iki hükümdar niye birbirlerine bu kadar dü man?" diye sordu Sancho. "Dü manlar," dedi Don Quijote, "çünkü bu Alifanfaron, hırslı bir putperesttir ve Pentapolin'in kızına â ıktır. Çok güzel ve çok da zarif bir hanım olan kızı, Hıristiyan. Babası da onu, yalancı peygamber Muhammed'in dininden vazgeçip kendi dinini kabul etmedikçe, putperest krala vermek istemiyor." "Pentapolin çok iyi ediyormu do rusu!" dedi Sancho. "Ona elimden gelen yardımı yapmam lâzım." ... Kaldırdıkları toz bulutları görü ü engellemese, Don Quijote'nin ordu sandı ı iki sürü açıkça görülecekti. Ama o, her eye ra men, görmedi i, zaten olmayan eyi hayalinde görerek yüksek sesle konu maya ba ladı. ... Sancho Panza tek kelime etmeden, can kula ıyla söylediklerini dinliyordu; arasıra ba mını çevirip efendisinin saydı ı övalyeleri, devleri görmeye çalı yordu; hiçbirini göremeyince dedi ki: "Efendim, zat-ı âlinizin söyledi i lânet olası adamlardan, devlerden, övalyelerden hiçbirini görmüyorum ki; en azından ben görmüyorum; belki bütün bunlar, dün geceki hayaletler gibi büyüdür." "Nasıl böyle söylersin?" dedi Don Quijote. "Atların ki nemesini duymuyor musun?" "Ben bol bol koyun melemesinden ba ka bir ey duymuyorum," dedi Sancho. Dedi i do ru ydu; sürüler yakla maktaydı. "Sen korkundan ne do ru dürüst görüyorsun, ne de i itiyorsun Sancho," dedi Don Quijote. "Korkunun etkilerinden biri, duyuları bulandırmak ve nesneleri oldu undan farklı göstermektir." (Cervantes 2009: 147-150).

Don Quijote'nin adaleti tesis etmesi hep ertelenir. Ne zaman adalet için gözü kapalı bir çatı maya dalsa dü manı büyücülerin büyüüne maruz kalır. Onlar sürekli La Mancha'lı övalyeyi engeller ve zor durumlara, dolayısıyla da komik durumlara dü ürürler. Don Quijote büyücülerle ba edemez. Çünkü bu dünyanın büyüü bozulmu tur. Bu dünya büyüünü kaybetmi tir. Ve artık bu dünyada büyü gülünesi bir eydir.

Bu dünya artık kula ın büyüü dünyası veya kelimelerin sihirli dünyası de ildir. Bu yeni dünya gözün objektif dünyasıdır (McLuhan 2001: 22). Bu dünyada imajlar çok daha fazla etkili hale gelmi ve söz hakikatini bütünüyle kaybetmi tir (Ellul 2004: 61). Bu artlar altında Don Quijote'nin görmedi i fakat kelimelere dökerek hayat verdi i hayalleri inanılmaya de mezdir. nanılmaya de mezdir; çünkü güvenilmez, belirsiz ve muhayyeldirler.

Bu nedenle Don Quijote'nin büyük bir tutkuyla kelimeleri kullanarak tasvir etti i asil hanımlar, hafif me rep kadınlara; dü man orduları, keçi sürülerine; devler, yelde irmenlerine; övalyeler, haydutlara; düellolar, sokak kavgalarına dönü üverir. Çünkü gözün objektivitesinin dokundu u her ey birdenbire sihrini yitirir. Bu sihir bozuldu u için, yüksek ideallerin insanı Don Quijote, kendisiyle mukayese edilemez orta zekâlı hancılar, ke i ler, berberler, orospular, keçi çobanları, hırsızlar ve ımarık asilzadelerin kahkahalarıyla çamurlanan, kirlenen, a a ılanan, dı lanan ve zavallı bir deli muamelesi gören yalnız ve onurlu bir övalyedir.

Herkes kar ıdır Don Quijote'ye. Don Quijote de herkese kar ıdır. Çünkü kar ısındakiler Don Quijote'nin dünyasından de ildir. Don Quijote ise çevresindekilerin dünyasına ait de ildir. Bu sebeple Don Quijote çevresindekilerin cehaletine, umursamazlı na, saygısızlı na, de er bilmezli ine yalın kılıç saldırır. Ama ba ka bir dünyanın oyununda eski bir dünyanın kurallarıyla oynadı ndan daima kaybeder. Çevresindekiler ise kafasında tıra tası, elindeki dal parçasının ucuna geçirdi i mızrakla meydan okuyan bu övalyeye kâh acır, kâh alenen güler, kâh sinsice oyunlarla onu alay konusu yaparlar; ama asla dinleyip ciddiye almazlar.

Çünkü Don Quijote'nin dünyası kelimelerin ve kula ın, yani sözüñ dünyasıdır. O kulak verdi i kitapların sözü ile ba tan çıkmı tır. Sözüñ dünyası büyüldür ve Don Quijote sözüñ büyüüne kapılmı tır. Tanrı dünyayı sözle yaratmı tır (a.g.e., 79). Sözle yaratılan bir dünyada sözle her ey mümkündür ve Don Quijote buna yürekten iman eder. Ama bu yeni zamanlar, Ellul'ün “sözüñ a a ılanması” dedi i bir durumdan muzdariptir. Bu yeni zamanlarda ve yeni dünyada söze yer yoktur. Yine de umudunu kaybetmez La Mancha'lı Don Quijote, nam-ı di er Mahzun Yüzlü övalye. Dünyayı de i tiren büyüülü sözü bulamamı tır ama aramaktan da vazgeçmeye hiç niyeti yoktur. Romanın ikinci cildinde hem Don Quijote hem de Sancho Panza'nın ba larından ayrı ayrı iki inanılmaz olay geçer. Don Quijote'nin ma arada, Sancho Panza'nın da uçan tahta atta hiçbir ey görmediklerini hem kendileri hem de biz okurlar içten içe biliriz. Bunun üzerine Don Quijote, Sancho'ya unu önerir: “Sancho, nasıl siz gökyüzünde gördüklerinize inanılmasını istiyorsanız, ben de Montesinos Ma arası'nda gördüklerime inanmanızı istiyorum” (Cervantes 2009: 695). Don Quijote son bir kez daha görünür olan kar ısında gücünü kelimelerin sihriden alan hikâyelere sı mır. Ve hem efendi hem de seyis gördüklerine de il, gördüklerine dair uydurdukları kendi hikâyelerine inanmakta uzla ırlar.

Kısacası Don Quijote'nin modern-fiziksel realiteyi de i tirmek için ba vurdu u en etkili silah “söz”dür. O, sözüñ a a ılandı ı bu dünyada adaleti sözle tesis etmeye çalı ır.

Fazla gitmemi ti ki, sa tarafındaki sık bir ormandan, cılız bir ses duyar gibi oldu, birisi inliyordu sanki. ... Ormana girdikten hemen sonra, bir me e a acına ba lı bir kısırakla bir ba ka me eye ba lı bir delikanlı gördü. On be ya larındaki çocu un belden yukarısı çıplaktı, duydu u iniltiler ondan geliyordu; haksız da sayılmazdı, çünkü iriyarı bir çiftçi, elindeki kayı la çocu u kırbaçlayıp duruyordu. ... Olanları gören Don Quijote öfkeyle konu tu: “Saygısız övalye savunmasız birine çatmanız hiç do ru de il. Atınıza binin, mızra mızı elinize alın,” — kısra ın ba lı oldu u me eye dayalı bir mızrak vardı — “size yaptı mız eyin ne kadar alçakça oldu unu göstereyim.” Ba tan a a ı zırhlı bir adamın, mızra mı suratına do ru dürttü ünü gören çiftçi, ölümü görür gibi oldu ve kibar sözlerle kar ılık verdi: “Saygıde er övalye, cezalandırmakta oldu um bu o lan benim hizmetkârımdır, bu civarda bir koyun sürüm var, ona bakmakla görevlidir. Dikkatsizli ini, edepsizli ini cezalandırıyorum, o, cimrili imden, parasını vermemek için yaptı mı söylüyor; Tanrı huzurunda, ruhum üzerine yemin ederim ki yalan söylüyor.” “Benim kar ımda yalanlıyorsunuz ha, edepsiz adam?” dedi Don Quijote. “Bizi aydınlatan bu güne ahidim olsun, bu mızrakla sizi ortadan ikiye biçerim; daha fazla konu madan verin parasını; yoksa yüce Tanrı'nın huzurunda yemin ediyorum, sizi u anda mahvederim, yokederim. Hemen çözün çocu u.” ... Don Quijote o lana, efendisinin ona ne kadar borcu oldu unu sordu.

Çocuk ayda yedi riyalden dokuz aylık dedi. Don Quijote hesapladı, yetmi üç riyal etti i sonucuna vardı ve çiftçiye, bu yüzden ölmek istemiyorsa, derhal ödemesini söyledi. Korku içindeki çiftçi, içinde bulundu u kötü durum üzerine, verdi i söz üzerine (henüz bir söz vermeme ti) yeminler ederek borcunun o kadar olmadı ını söyledi. ... “Saygıde er övalye, i in kötü tarafı, yanımda para yok.” ... “Esirgemiyorum, Andres karde ,” dedi çiftçi, “rica ederim benimle gel, dünyadaki bütün övalyelik yasaları üzerine yemin ederim ki, dedi im gibi son riyaline kadar ödeyece im, hem de âlâsıyla.” “Âlâsı kalsın,” dedi Don Quijote, “gümü riyal olarak ödeyin, yeter. Yemininizi tutmaya bakın; çünkü aynı ekilde ben de yemin ediyorum, tutmazsanız, sizi tekrar bulurum. Bu emri yerine getirmeye kendinizi mecbur hissetmek için, emri kimin verdi ini bilmek isterseniz, unu bilin ki ben La Mancha’lı yi it Don Quijote’yim, kötülük ve haksızlıklara kar ı sava ırım. Tanrı sizinle olsun, sözünüzü, yemininizi sakın unutmayın, yoksa cezasını çekersiniz.” Bunları söyleyip Rocinante’yi mahmuzladı ve kısa sürede uzakla tı. Çiftçi onu gözleriyle izledi, ormandan çıktı ını ve geri gelmedi ini görünce (...) çocu u kolundan tutup tekrar a ca ba ladı ve öyle bir kırbaçladı ki, ölmesine ramak kaldı (Cervantes 2009: 65-67).

U a ının parasını ödemeyen ve hakkını istedi i için onu pataklayan çiftçiye verdi i söz, etti i yemin kar ısında bırakır. Çünkü övalye için verilen söz kâfidir. Söz alan Don Quijote’nin, artık bu sözün yerine getirilip getirilmedi ini denetlemesine gerek yoktur, oradaki i i bitmi tir ve yeni maceralara do ru atını sürer. te Don Quijote’nin trajedisi buradadır. Çünkü ne alman ne de verilen sözün bu yeni dünyada yeri vardır. Halbuki Don Quijote sözleri çok ciddiye alır. Edilen bir söz için kavgaya giri ir. Saygıde er bir hanım için de il, sadece ona edilen bir söz u runa hayatını feda etmeye hazırdır. Verilen söz tutulmalı, edilen kötü söz için mutlaka özür dilenmelidir. Oysa bu yeni ça ın gündeminden gezginci övalyeler gibi söz de dü mü tür.

Newton’ın ve Descartes’in dünyası, dünyanın basit bir teknik ve matematik ara tırma nesnesine indirgendi i, mekanik ve ölçülebilir bir dünyaydı. Kartezyen akıl ortaça dan kalma bütün de erlerin altını oyuyordu. Ama rasyonalitenin kesin zaferi kar ısında ona engel olabilecek bir de erler sistemi kalmadı ında dünya sahnesine egemen olacak olan pür irrasyonalitedir. Cervantes bunun farkındadır. Cervantes görünen dünya ile görünmeyen dünyanın ebediyen ayrıldı ının ve ölçüsüzlü ün normalle ti inin de farkındadır. Don Quijote bu sebeple 1605 yılında evini barkını terkedip maceralara atılmı tır. Don Quijote vicdansız bir dünyanın vicdanıdır çünkü.

Don Quijote’nin iki dünya arasında sıkı ıp kalmı olması gibi Cervantes de Homeros ile Balzac’ın arasında sıkı ıp kalmı tır. Bu sebeple destan söyleyen son ozan ve modern anlamda bir roman kurgulayan ilk romancıdır. Aslında ne Cervantes ne de *Don Quijote* romanın dünyasına do mu lardı; ama romanın dünyasını onlar do urdu. Julien Sorel, Bazarov, Raskolnikov, Bay K., ve dahası modern Don Quijote’lerdir. Fakat Don Quijote evlatlarının aksine modern de ildir.

Sanılanın aksine *Don Quijote* yel de irmenlerine saldıran bir meczup ve onun aptal seyisinden çok daha fazlasını içeren bir romandır. O, yeni zamanları kavramaya çalı an, ya anan büyük dönü ümün farkında, modernitenin afa ını müjdeleyen, realitenin ne kadar reel oldu unu sorgulayan, sözün büyüyle okurunun gözlerini kama tıran, dü ünen ve dü üncelerle dolu ilk modern romandır. Cervantes ilk modern romancı, *Don Quijote* ilk modern roman; fakat Don Quijote ise son pre-modernidir!

Kaynakça

- ATSIZ, Ya mur (1997) *Cervantes/ nebahtı'nın Tek Kollusu*, stanbul: Boyut Kitapları.
- CERVANTES, Miguel de (2009) *La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote I-II*, çev. Roza Hakmen, 12. Baskı, stanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- DEM R, Gökhan Yavuz (2007) *Sosyal Bir Fenomen Olarak Dilin Belirsizli i*, stanbul: Paradigma Yayıncılık.
- ELLUL, Jacques (2004) *Sözüñ Dü ü ü*, çev. Hüsamettin Arslan, 2. Baskı, stanbul: Paradigma Yayıncılık.
- FOUCAULT, Michel (1973) *The Order of Things/An Archaeology of the Human Sciences*, New York: Vintage Books.
- KEARNEY, Richard (2010) *Ça da Filozoflarla Söyle iler*, çev. Hüsamettin Arslan, stanbul: Paradigma Yayıncılık.
- McLUHAN, Marshall (1962) *The Gutenberg Galaxy/the Making of Typographic Man*, Toronto: University of Toronto Press.
- MER Ç, Cemil (1998) *Kırk Ambar/ Cilt 1: Rümuz-ül Edeb*, stanbul: leti im Yayınları.
- PARLA, Jale (2009) "Sunu ," *La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote I* içinde, 12. Baskı, stanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- VOEGEL N, Eric (1999) *The Collected Works of Eric Voegelin, Volume 31: Hitler and the Germans*, trans., edit., and with an introduction by Detlev Clemens and Brendan Purcell, Columbia and London: University of Missouri.
- WATT, Ian (2005) "Don Quixote of La Mancha," in *Bloom's Modern Critical Views: Miguel de Cervantes*, edit. Harold Bloom, Philadelphia: Chelsea House Publisher.